

УДК 338.43:332.14

Сава А.П.,
канд. екон. наук, с.н.с., докторант
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ПІД ВПЛИВОМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Sava A.P.,
cand.sc.(econ.), senior research fellow, doctoral candidate
NSC «Institute of Agrarian Economics»

FORMING A MODEL OF RURAL DEVELOPMENT UNDER INFLUENCE OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Постановка проблеми. Одним із напрямів формування сучасної моделі розвитку сільських територій є вивчення міжнародного досвіду регулювання соціально-економічних процесів як важливого чинника забезпечення згладжування так званих «провалів» ринкового середовища, збалансованості функціонування економічної, соціальної та екологічної компонент системи. Це надзвичайно важливо в умовах перебування України в трансформаційному періоді становлення інституційних засад суспільної моделі ринкової економіки. Її функціональність залежить від побудови взаємовідносин держави та інших суб'єктів: людини, бізнесу, території, а також ефективного поєднання державного регулювання та ринкового лібералізму. Зважаючи на вітчизняний досвід побудови системи управління за принципом «згори-донизу» та неврегульованості більшості ринкових відносин, проблеми розвитку сільських територій нашої держави залишаються невирішеними і в багатьох випадках набули загрозливих ознак. Тому це потребує відповідної уваги до інтерпретації зарубіжного досвіду з розвитку сільських територій та вироблення загальноновизнаної наукової концепції.

Європейський вибір України, що продиктовано її політичними орієнтирами, зумовлює новий підхід до формування цілей, пріоритетів та механізмів реалізації політики соціально-економічного розвитку територій. З цієї метою доцільним є проведення аналізу державних ініціатив щодо формування регіонального розвитку країн ЄС, визначення основних засад їх формування та інструментів реалізації політики, спрямованих на вирішення конкретних проблем розвитку територій.

Саме тому у нашому дослідженні зупинимося на оцінці особливостей формування системи державного регулювання економіки в європейських країнах та можливостей реалізації національних інтересів у формуванні власної моделі розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічне та науково-практичне забезпечення розвитку сільських територій, обґрунтування їх факторів та напрямів, визначення інструментів управління соціально-економічними процесами, запровадження світового досвіду в галузі державного впливу на розвиток сільських територій уже тривалий час вивчається багатьма вченими. Зокрема, ці питання ґрунтовно висвітлені у працях О.М. Бородіної, О.Г. Булавки, І.В. Гончаренко [3], Ю.Е. Губені [4], М.І. Долішнього [7], В.К. Збарського, М.Ф. Кропивка, І.М. Куліша [12], І.І. Лукінова, М.Й. Маліка, О.І. Павлова, І.В. Прокопи, В.А. Пуліма, П.Т. Саблука, М.Г. Саєнка, О.В. Шибаніної, В.В. Юрчишина [16] та ін.

Зокрема, В.П. Павленко у своїх дослідженнях звертає увагу на еволюцію підходів до регулювання розвитку сільських територій в європейських країнах. У них спостерігається гнучке поєднання державного регулювання з ринковим, а основний напрям макроекономічного державного регулювання полягає у забезпеченні прогресивних зрушень у структурі національної економіки з використанням стимулювальних або стримувальних засобів впливу на економічні процеси [14].

Проте, у наукових виданнях ще залишаються недостатньо дослідженими питання застосування таких підходів в інших державах, особливо європейської співтовариства, та визначення їх ролі у забезпеченні соціально-економічного розвитку сільських територій України, що і обумовило необхідність проведення даного дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтувати шляхи формування національної моделі розвитку сільських територій з врахуванням досвіду їх функціонування та регулювання соціально-економічними процесами у європейських країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчать наукові дослідження, у кожній країні світу досвід соціально-економічного розвитку сільських територій базується і залежить від

особливостей адміністративно-територіального устрою, що сформувався під впливом природно-географічних, соціально-економічних і демографічних чинників та потреб державного управління. На основі цього протягом певного періоду часу була сформована ідеологічна платформа, що відповідала інтересам конкретної держави та визначала чіткі інструменти впливу на розвиток сільських територій.

На основі пройденої еволюції наукових підходів до реалізації політики соціально-економічного розвитку та утвердженого державного устрою у світі сформувалося декілька моделей розвитку сільських територій та управління ними. У літературних джерелах їх згрупували у декілька типів [8]:

1. Англосаксонську.
2. Континентальну.
3. Змішану (рис. 1).

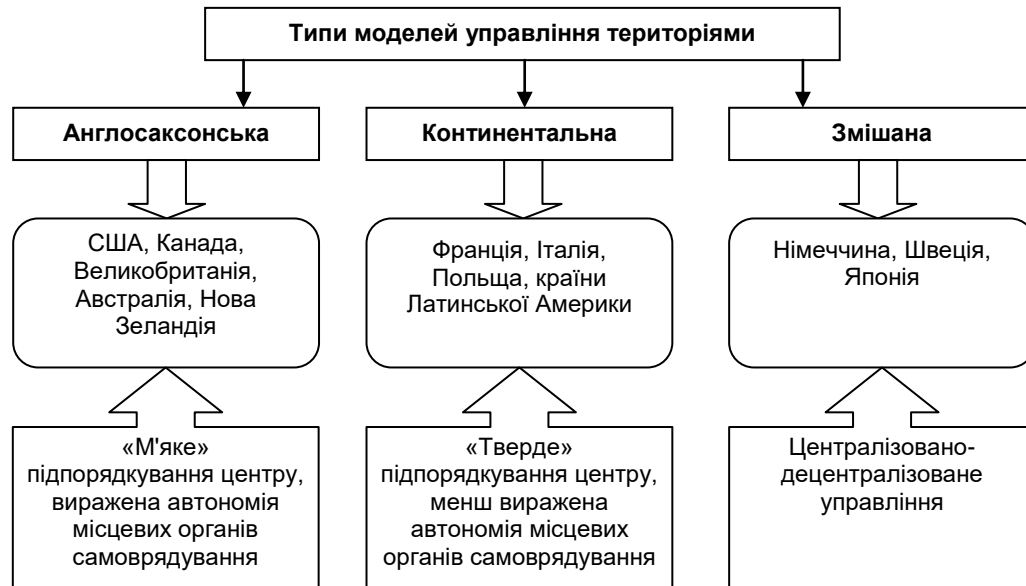

Рис. 1. Типи моделей управління територіями

Джерело: систематизовано на підставі джерел [2; 5; 8]

Слід зауважити, що їх ефективність не залежала і не залежить від форми державного устрою країни. Так, Я. Казюк наголошує на тому, що «ні унітарні, ні федеративні держави не мають яких-небудь переваг одна перед одною в питаннях розмежування компетенції між рівнями влади. Не можна також стверджувати, що унітарний або федеративний устрій забезпечують краще чи гірше державне регулювання розвитку своїх територій. Державний устрій не формує ні якості, ні успішність цього регулювання, але безпосередньо формує його модель, схему, механізми і процедури» [10].

Загалом розглянуті моделі, по-перше, передбачають реалізацію різноманітних програм підтримки незалежно одна від одної (США, Мексика, Нова Зеландія) та, по-друге, застосування механізмів державної підтримки, які закріплені законодавчими актами (Європейський Союз, Канада, Туреччина).

Ці моделі мають низку загальних рис та відмінностей.

Щодо загальних рис державної політики країн світу за цими моделями, їх слід згрупувати наступним чином:

1) надання суб'єктам програм права вибирати з переліку напрямів у рамках єдиної політики або програм різних відомств ті, які найбільш сприяють розвитку сільських територій конкретного регіону;

2) органам місцевого самоврядування надаються не тільки широкі права з реалізації програм розвитку сільських територій, але і адекватна фінансова підтримка за допомогою використання комплексу фінансових інструментів: прямі платежі населенню, програми грантової підтримки, кредити, гарантії за кредитами, податкові пільги, технічна допомога з чітким зазначенням умов їх застосування [11].

Що стосується відмінностей, то вони мають, на наш погляд, формальний характер, оскільки країни за першою моделлю відносин не формують єдиного програмного чи законодавчого документу, а надають цю повноваження місцевим органам самоврядування. Це частково виходить із становлення адміністративно-територіального устрою та існування федеративного типу управління. Країни, які функціонують за другою моделлю, зафіксують ці питання в єдиний документ. Зокрема, у Європейському Союзі існує Єдина аграрна політика.

Та головною особливістю цих напрямів, виходячи із їх змісту, є територіальний принцип спрямованості політики розвитку та відходу підтримки за галузевим підходом чи певній групі підприємств.

Серед існуючих моделей розвитку сільських територій у світовій практиці, на думку науковців ННЦ «Інститут аграрної економіки», найбільш придатною та перспективною для України є європейська модель. Оскільки вона передбачає реалізацію політику розвитку сільських територій, яка супроводжується та доповнюється аграрною політикою та політикою підтримки дохідності аграрного виробництва [15].

Такої ж думки притримується і Ю.Е. Губені, який вважає, що для здійснення планування розвитку сільських територій необхідно опиратися на інструменти європейських країн [4].

Низка інших вітчизняних науковців підкреслюють необхідність забезпечення сучасного розвитку сільських територій України таким світовим пріоритетом, як інноваційність економіки, її соціалізація, гуманізація та екологізація [7]. Т. М. Безверхнюк доводить, що запровадження європейських принципів у практику вітчизняного управління територіями повинно відповідати таким принципам: узгодження цілей та інтересів усіх суб'єктів регіонального управління, оптимального співвідношення функцій адміністрування і регулювання, збереження конкретності та адресності державно-управлінського впливу, ієрархічності управління, процесного підходу [1, с. 19].

Тому з метою обґрунтування процесу формування моделі розвитку сільських територій на національному рівні розглянемо більш детально практичний досвід застосування континентальної моделі організації місцевого управління сільськими територіями.

Так, в **країнах Європейського Союзу** напрями розвитку сільських територій зафіксовані в рамках Спільної аграрної політики – САП (The Common Agricultural Policy – CAP). Упродовж своєї еволюції САП ЄС поступово відходила від принципів, що базуються на територіальному поділі, переорієнтовуючись на підходи, пов'язані з територіальною координацією та компромісними рішеннями.

Європейська політика розвитку сільських територій допомагає сільським територіям країн ЄС вирішувати широкий спектр економічних, екологічних і соціальних проблем. Це передбачено в основних базових засадах САП Європейського Союзу, які передбачають:

- розвиток сільських громад;
- демократизацію управління;
- забезпечення здоров'я нації;
- формування справедливого суспільства;
- життєдіяльність в рамках екологічних обмежень;
- досягнення цілей розвитку на основі наукових досліджень.

Кінцевою метою реалізації зазначених цілей є забезпечення збалансованості механізмів державного регулювання і ринкових важелів, що сприятиме створенню необхідних передумов для підвищення якості життя населення, ефективного зайнятості та покращення демографічної ситуації на основі стабільного й ефективного матеріального виробництва та розвитку сфери послуг.

Тому Європейський Союз несе відповідальність за стан розвитку територій та рівень життя населення усіх своїх країн, враховуючи наявність нижчого рівня доходів мешканців сільських територій; нерівний доступ до сучасних соціальних благ мешканцям сіл та міст; більших витрат на життєзабезпечення, загострення конкуренції в аграрному секторі тощо.

Розвиток сільських територій також визначається стратегією «Європа 2020», яка була прийнята в березні 2010 р. і має назву «Стратегії інтелектуального і зрівноваженого розвитку, сприяючого суспільній активності». До її напрямів, які стосуються безпосередньо розвитку сільських територій належать:

- «Союз інновацій» – метою є покращення доступу до фінансування досліджень і інновацій;
- «Дорогу молодим» – метою є покращення результатів системи навчання і полегшення молоді виходу на ринок праці;
- «Європейська програма боротьби із бідністю»;
- «Європа, що ефективно використовує ресурси».

Їх вирішення покладено на Європейську мережу сільських територій (European Network for Rural Development – ENRD), головними цілями якої є: збір, аналіз і розповсюдження інформації на тему механізмів і способів розвитку сільських територій ЄС; збір, поширення та консолідація на рівні ЄС позитивної практики розвитку сільських територій; узагальнення інформації про розвиток сільських територій у межах ЄС і в інших країнах; організація зустрічей і семінарів на рівні ЄС для суб'єктів, активно зацікавлених у розвитку сільських територій; створення і управління мережами експертів з метою спрощення обміну професійними знаннями і підтримка реалізації та оцінки політики розвитку сільських територій; підтримка національних мереж та ініціатив щодо міжнародної співпраці [17, с. 27].

Відповідно до стратегії «Європа 2020» Європейською Комісією у листопаді 2010 р. відкориговано напрями діяльності САП країн-членів ЄС. Щодо розвитку сільських територій визначаються такі пріоритетні напрями:

1. Зміцнення трансферу знань у сільському і лісовому господарстві.
2. Зміцнення конкурентоспроможності сільського господарства і забезпечення існування господарств.

3. Підтримка організації продовольчого ланцюга і управління ризиком в сільському господарстві.
4. Збереження і покращення стану екосистем, залежних від сільського і лісового господарств.
5. Підтримка ефективного використання сировини і переходу на низько емісійне господарювання в аграрному секторі.
6. Потенціал робочих місць на селі тощо [20].

Поряд з реалізацією загальної регіональної політики Європейського Співтовариства, зокрема у рамках САП, управління сільськими територіями здійснюється окремо кожною країною-членом ЄС на національному рівні. Якщо проаналізувати положення в 15 країнах Європейського Союзу (ЄС-15), то можна помітити, що регіональна політика практично у всіх країнах спрямована на створення умов, які дозволяють регіонам повністю реалізувати наявний у них потенціал і тим самим забезпечити рівність у розвитку сільських територій на національному рівні.

Загалом у регулюванні соціально-економічних процесів країн Західної Європи, досвід яких особливо важливий для України в контексті проголошеного нею курсу на євроінтеграцію, можна виокремити два періоди:

- 1) перший – інтенсивного розвитку механізмів державного регулювання (особливо протягом післявоєнного періоду, коли у розвитку господарських систем спостерігалось широке використання кейнсіанських підходів);
- 2) другий – дерегулювання (супроводжувалося приватизаційними процесами та зменшенням державного втручання).

У цілому ж у цих країнах спостерігається гнучке поєднання державного регулювання з ринковим, а основний напрям макроекономічного державного регулювання полягає у забезпеченні прогресивних зрушень у структурі національної економіки з використанням стимулювальних або стримувальних засобів впливу на господарські процеси в межах податково-бюджетної і кредитно-грошової політики [14].

Розглянемо особливості розвитку соціально-економічного розвитку у певних країнах ЄС.

Політика розвитку сільських територій у **Німеччині** реалізується через Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства і захисту прав споживачів, яке займається наступними питаннями:

- посилення економічної потужності і диверсифікація, створення нових робочих місць;
- відповідна потребам адаптація технічної і соціальної інфраструктури;
- розв'язання проблеми міграції та старіння населення;
- покращення перспектив для молоді;
- створення системи землекористування, яке б не забруднювало навколишнє середовище;
- об'єднання природоохоронних і рекреаційних функцій сільських територій;
- збереження і охорона культурного ландшафту.

Виконуючи загальну мету, передбачену державною стратегією, федеральні землі на місцях розробляють програми розвитку сільських територій, де визначають конкретні заходи та інструменти сприяння цьому розвитку.

Програма фінансово підтримується ЄС і федеральною владою, і в її рамках реалізується широкий спектр заходів з розвитку аграрного виробництва та соціальної інфраструктури.

На ці потреби у рамках схеми перерозподілу коштів підтримки з ринкової на користь розвитку сільських територій на період 2015–2019 рр. передбачено щорічне надання 4,5% від максимальної суми національного бюджету. Усього для федеральних земель на ці підпрограми по сталому розвитку сільського господарства буде надано 1,1 млрд євро [13].

Німецьку модель розвитку сільських територій (застосовується також в Австрії, Бельгії, Нідерландах, Швейцарії) можна охарактеризувати як неоліберальну систему управління національною економікою з активним використанням ринкових регуляторів, і передусім конкуренції, та створенням на державному рівні ефективної системи соціального захисту населення (фінансово забезпечується шляхом перерозподілу приблизно 50 % ВВП через бюджет).

Особливої уваги для України заслуговує досвід державного регулювання економіки **Франції**, яка за територією, чисельністю населення, менталітетом громадян, державним устроєм найбільш схожа до нашої країни. Її частка становить приблизно 17 % промислового і 20 % сільськогосподарського виробництва Західної Європи, а в діяльності держави щодо її впливу на економіку виокремлюють такі аспекти, як: відносно істотна участь у виробництві, урахування вимог екології, структурна політика, протекціонізм, регулювання фінансової сфери, трудових відносин [14].

Щодо управління розвитком сільських територій у Франції, як правило, застосовують ринкові економічні інструменти стимулювання економічної складової. Серед них можна виокремити наступні: заохочення для внутрішніх та іноземних інвестицій, яка охоплює податкові пільги; режим прискореної амортизації; «дослідницькі податкові кредити»; субсидії (до 25 % вартості всіх капітальних вкладень у земельну ділянку, будови, устаткування, що придбано в перші роки будівництва); виважене регулювання банківської системи (передбачає регламентування і контроль над кредитними організаціями) та фондового ринку (охоплює контроль за дотриманням стандартів розкриття інформації емітентами у використанні внутрішньої інформації, видачу ліцензії на створення

інвестиційних компаній та управління портфелями цінних паперів, сприяння діяльності, яка стосується операцій із цінними паперами); розвинена мережа організацій, яка займається консультуванням, науково-інформаційним та іншим забезпеченням підприємницької діяльності.

З позиції формування інституційного забезпечення державного регулювання, яке у Франції дуже жорстке як для ліберальної моделі, певний інтерес становлять питання регулятивної ролі держави шляхом програмування і планування розвитку національної економіки, для чого створено спеціальні офіційні органи, котрі розробляють плани, що орієнтують економіку на освоєння нових технологій, проведення науково-дослідних робіт тощо. При цьому слід зазначити, що французька система планування у своєму розвитку пройшла три великі етапи:

– для першого, який припав на післявоєнний період характерне досить сильне втручання в економіку органів управління, прийняття обов'язкових для підприємств планів;

– на другому було здійснено перехід до індикативного планування, яке давало змогу координувати позиції держави і приватного підприємництва;

– для третього характерною рисою було зближення національного ринку з ринками інших європейських країн, що зумовило необхідність переходу від індикативного до стратегічного планування [14].

Розвиток сільських територій та формування політики його підтримки у **Польщі**, що входить до складу Європейського Союзу регулюються чіткими правилами викладені у Регламенті Ради (ЄС) № 1698/2005 (Council Regulation (EC) No. 1698/2005). Вони відповідають основним напрямам програми САП [17].

На підставі цих напрямів кожна країна ЄС розробляє національні плани розвитку сільських територій, котрі є основою для підготовки відповідних програм. При цьому більша увага приділяється певним специфічним особливостям, які визначаються головними на загальнодержавному рівні, але при цьому не виходять за межі основних, загальних для ЄС положень.

Зокрема, у Польщі Міністерством сільського господарства і розвитку села на базі зазначених тематичних напрямів розроблена Стратегія розвитку сільських територій. Стратегія виділяє три основні цілі, досягнення яких забезпечить її реалізацію:

1. Підтримка гармонійного розвитку сільських територій.
2. Поліпшення конкурентоспроможності сільського господарства.
3. Зміцнення галузі переробки аграрної продукції з метою підвищення якості і безпеки продовольства.

У межах кожної Цілі виділено кілька пріоритетів, які у свою чергу детально описані у конкретних діях. Наприклад, для Цілі 1 «Підтримка сталого розвитку сільських територій» виділено наступні пріоритети [19, с. 59-79]:

- диверсифікація з метою забезпечення альтернативних джерел доходів;
- збереження природних особливостей – ландшафтів на сільських територіях;
- підвищення активності сільських громад та поліпшення соціальної інфраструктури;
- розбудова технічної інфраструктури.

Із наведених у дослідженні напрямів розвитку сільських територій складається враження, що в країнах ЄС чіткіше виражений пріоритет людського розвитку в системі розвитку сільських територій порівняно з Україною [6].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, питання обрання тієї чи іншої моделі розвитку для української системи державного управління є надзвичайно дискусійним. Розглянутий досвід окремих країн Європейського Союзу, зокрема Великої Британії, побудований на англосаксонській моделі організації місцевого управління, що притаманна державам із федеративним устроєм її функціонування. У таких державах існує чітко виражена незалежність окремих регіонів у вирішенні питань розвитку сільських територій, визначення законодавчих ініціатив тощо. Тому є логічним прийняття та реалізації органами місцевого самоврядування програм, не пов'язаних із загальнонаціональними, розвитку для окремих територій.

У випадку з країнами, в яких діє унітарний лад управління, більш прийнятною є континентальна або ж змішана модель. Для таких держав є цілком природним підпорядкування окремим напрямам управління політиці регулювання та підтримки національного масштабу. Якщо ж брати до уваги європейську практику, то континентальна модель має дещо видозмінений механізм, адже він частково підпорядкований єдиній політиці Європейського Союзу. А тому в глобальному сенсі має характер, притаманний великим державам із федеративним устроєм.

Загалом, можна констатувати, що позитивний досвід європейських країн у вирішенні проблем розвитку сільських територій значною мірою залежить від діяльності, обсягів фінансування загальноєвропейських інститутів як державного, так і громадянського сектору. Повністю опиратися на таку практику і користуватися передбаченими можливостями Україна не може, оскільки не є повноцінним членом ЄС.

Це, на наш погляд, зумовлює необхідність вирішення питання формування моделі розвитку сільських територій вітчизняними науковцями та практиками на основі інтерпретації зарубіжного

досвіду та вироблення загально визнаної наукової концепції. Вона повинна гармонійно поєднувати вітчизняні наукові напрацювання у сфері розвитку сільської місцевості з тими напрацюваннями зарубіжних учених, що придатні до застосування в умовах України.

Література

1. Безверхнюк Т. М. Принципи регіонального управління: порівняльний аналіз вітчизняного та європейського досвіду / Т. М. Безверхнюк // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. – Вип. 13. / за заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2007. – С. 13-20.
2. Голікова Т. В. Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика / Т. В. Голікова. – К. : НАДУ, 2007. – 296 с.
3. Гончаренко І.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики : [монографія] / І.В. Гончаренко. – Львів: ІРД НАН України, 2009. – 370 с.
4. Губені Ю. Е. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики / Ю.Е. Губені // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 62-70.
5. Гур'янова Л. С. Моделювання збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів / Л. С. Гур'янова. – Бердянськ : ФОП Ткачук О. В., 2013. – 406 с.
6. Демянишина О.А. Міжнародний досвід розвитку сільських територій: уроки для України / О.А. Демянишина // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 114-120.
7. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети : монографія / М. І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 515 с.
8. Іванова О.Ю. Формування потенціалу саморозвитку регіонів України в контексті трансформаційних процесів : монографія / О.Ю. Іванова. – Х: ВД «ІНЖЕК», 2014. – 296 с.
9. Європейський досвід законодавчого регулювання державної підтримки та розвитку сільських населених пунктів. Інформаційна довідка // Європейський інформаційно-дослідницький центр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28885.pdf>.
10. Казюк Я.М. Моделі державного управління міжбюджетними відносинами у розвинених країнах світу: уроки для України [Електронний ресурс] / Я. М. Казюк // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2013. – № 1. – Режим доступу : http://el-zbirn-du.at.ua/Kaz_s.pdf.
11. Колесников В.І. Світовий досвід розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / В.І. Колесников // Ефективна економіка. – 2014. – № 4. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2956>
12. Куліш І.М. Державна політика розвитку сільських територій: світовий досвід для України / І.М. Куліш // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Випуск 3 (107). – С. 395-407.
13. Новая система европейской несвязанной поддержки в сельском хозяйстве с 2015 года. Реализация в Германии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agrardialog.ru/files/prints/novaya_sistema_evropeyskoy_nesvyazannoy_podderzhki_v_selskom_hozyaystve_s_2015_goda_realizatsiya_v_germanii.pdf.
14. Павленко В.П. Державне регулювання національної економіки : методологія та перспективи розвитку : монографія / В.П.Павленко. – К. : НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, 2015. – 303с.
15. Пугачов Микола. Світовий досвід розвитку сільських територій може бути адаптований до потреб України [Електронний ресурс] / Микола. Пугачов. – Режим доступу: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/899-2014-08-11-07-44-26.html>.
16. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 3–10.
17. Council Regulation (EC) № 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) / Official Journal of the European Union, 2005. – 21 October. – Vol. 48. – P. 1-40.
18. European Commission, Agriculture and Rural Development (2011). The future of CAP market measures. «Agricultural Policy Perspectives Briefs» Brief no. 3, p.9.
19. Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020): Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 czerwca 2005 r / Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. – Warszawa: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2005. – 92 s.
20. U.S. map featuring program funding and success stories for fiscal years 2009-2013 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.rurdev.usda.gov/Home.html/>.

References

1. Bezverkhniuk, T.M. (2007). "Principles of regional management comparative analysis of national and European experience", *The efficiency of public administration*, no. 13, pp. 13-20.

2. Holikova, T.V. (2007), *Derzhavne upravlinnia terytorialnym ekonomichnym rozvytkom: teoriia i praktyka* [State management of territorial economic development: theory and practice], NADU, Kyiv, Ukraine.
3. Honcharenko, I.V. (2009), *Sotsialno-ekonomichni rozvytok silskykh terytorii rehionu: problemy teorii ta praktyky* [Social and economic development of rural territories of the region: problems of theory and practice], IRD NAN Ukrayiny, Lviv, Ukraine.
4. Hubeni, Yu.E. (2007), "Rural development: some aspects of European theory and practice", *Economy of Ukraine*, no. 4, pp. 62-70.
5. Hurianova, L.S. (2013), *Modeliuvannia zbalansovanoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv* [Modeling of balanced of social and economic development of regions], FLP Tkachuk, Berdiansk, Ukraine.
6. Demianyshyna, O.A. (2010), "International experience in rural development: lessons for Ukraine" *The economy of AIC*, no. 9, pp. 114-120.
7. Dolishnii, M.I. (2006), *Rehionalna polityka na rubezhi XX-XXI stolit: novi priorityety* [Regional policy at the turn of XX-XXI centuries: new priorities], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
8. Ivanova, O.Yu. (2014), *Formuvannia potentsialu samorozvytku rehioniv Ukrainy v konteksti transformatsiinykh protsesiv* [Formation of potential of regions Ukraine self development in the context of transformation processes], VD «INZHEK», Kharkiv, Ukraine.
9. Yevropeyskyi dosvid zakonodavchoho rehulivannia derzhavnoi pidtrymky ta rozvytku silskykh naselenykh punktiv [The European experience of legislative regulation of state support and development of rural areas], available at: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28885.pdf>. (access date February 10, 2017).
10. Kaziuk, Ya.M. (2013), "Models of state management by intergovernmental relations in in developed countries of the world: lessons for Ukraine", *The theory and practice of state administration and local government*, no. 1, available at: http://el-zbirn-du.at.ua/Kaz_s.pdf. (access date February 10, 2017).
11. Kolesnykov, V.I. (2014), "World experience in rural development", *Efficient economy*, no. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2956>. (access date February 10, 2017).
12. Kulish, I.M. (2014), "The state policy of rural development: international experience for Ukraine", *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, no. 3 (107), pp. 395-407.
13. Novaya sistema yevropeyskoy nesvyazannoy podderzhki v selskom khozyaystve s 2015 goda. Realizatsiya v Germanii. [A new system of European unrelated support in agriculture since 2015. Implementation in Germany], available at: http://agrardialog.ru/files/prints/novaya_sistema_evropeyskoy_nesvyazannoy_podderzhki_v_selskom_hozyaystve_s_2015_goda_realizatsiya_v_germanii.pdf. (access date February 10, 2017).
14. Pavlenko, V.P. (2015), *Derzhavne rehulivannia natsionalnoi ekonomiky : metodolohiia ta perspektyvy rozvytku* [State regulation of national economy: methodology and development perspectives]. Kyiv: NDEI Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrayiny.
15. Puhachov, M. "World experience of rural development can be adapted to the needs of Ukraine", available at: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/899-2014-08-11-07-44-26.html>. (access date February 10, 2017).
16. Yurchyshyn, V.V. (2005), "Rural areas as system-factors of the agricultural sector", *The economy of AIC*, no. 3, pp. 3-10.
17. Council Regulation (EC) № 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), (2005). *Official Journal of the European Union*, no. 48, pp. 1-40.
18. European Commission, Agriculture and Rural Development (2011), The future of CAP market measures. «Agricultural Policy Perspectives Briefs» Brief no. 3, p. 9.
19. Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020): Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 czerwca 2005 r, (2005), Warszawa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
20. U.S. map featuring program funding and success stories for fiscal years 2009-2013, available at: <http://www.rurdev.usda.gov/Home.html/>. (access date February 10, 2017).

Рецензент : д.е.н., професор Тернопільського
національного економічного університету П.Р. Пуцентайло